

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра економіки підприємства ім. проф. І.Н.Романенка

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор ННІ неперервної освіти і туризму
М.М. Кулаєць

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри економіки
підприємства ім. проф. І.Н.Романенка
Протокол №8 від “16” червня 2020 р.
Завідувач кафедри: С.М.Рогач

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ”

Галузь знань: 28 “Публічне управління та адміністрування”

Спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”

Освітньо-професійна програма: “Публічне управління та адміністрування”

Освітній ступінь: магістр

Розробник: завідувач кафедри економіки підприємства ім. проф. І.Н.Романенка,
д.е.н., професор Рогач Світлана Михайлівна

**1. Опис навчальної дисципліни
“Державне управління природокористуванням”**

Галузь, спеціальність, ОПП, освітній ступінь	
Галузь знань	28 “Публічне управління та адміністрування”
Спеціальність	281 “Публічне управління та адміністрування”
Освітньо-професійна програма	“Публічне управління та адміністрування”
Освітній ступінь	магістр
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	Вибіркова
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість змістових модулів	2
Курсовий проект (робота)	–
Форма контролю	Екзамен
Показники навчальної дисципліни для заочної форм навчання	
	заочна форма навчання
Рік підготовки	2
Семестр	3
Лекційні заняття	8 год.
Практичні заняття	6 год.
Самостійна робота	106 год.
Індивідуальні завдання	-
Кількість тижневих аудиторних годин	4 год.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни “Державне управління природокористуванням” є набуття слухачами загальних та фахових компетентностей щодо управління у сфері природокористування, а також вивчення управлінських аспектів екологізації виробництва у сфері національного господарства, відмінностей функціонування господарського механізму раціонального природокористування в умовах децентралізації.

Завдання навчальної дисципліни полягає у формуванні у здобувачів PhD доктор філософії, теоретичних знань та набутті практичних навичок прийняття управлінських рішень на основі здійснення еколого-економічного аналізу діяльності органів місцевого самоврядування й інших суб’єктів, діяльність яких пов’язана з публічним управлінням та адмініструванням.

Програмні результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни слухач повинен

знати:

знати:

- основні категорії та поняття з управління у сфері екології та економіки природокористування;
- сучасні підходи публічного управління та адміністрування у сфері природокористування;
- положення нормативно-правового регулювання у публічному управлінні сферою природокористування;
- критерії та показники ефективного та раціонального використання природних ресурсів;
- наукові принципи раціонального природокористування;
- оволодіти методиками економічної оцінки природних ресурсів та визначення величини збитків від нераціонального їх використання;
- вивчити інструменти управлінського та економічного механізму раціонального природокористування та вміти аналізувати результати впливу господарської діяльності на стан навколишнього природного середовища;
- інформаційно-комунікаційні ресурси органів публічної влади у сфері природокористування.

вміти:

- проводити еколого-економічний аналіз діяльності органів місцевого самоврядування й інших суб’єктів, діяльність яких пов’язана з публічним управлінням та адмініструванням;
- здійснювати оцінку економічних наслідків забруднення навколишнього середовища та його впливу на показники розвитку народного господарства в цілому;

- володіти методикою проведення еколого-економічної експертизи проектів;
- розробляти проекти стратегій сталого розвитку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань;
- прогнозувати якість навколишнього середовища щодо темпів розвитку економіки країни та економічних наслідків антропогенного впливу;
- готувати публічний виступ та презентаційні матеріали;
- обґрунтовувати фінансово-кредитний механізм охорони навколишнього середовища на базі платного природокористування та розміщення відходів виробництва;
- враховувати екологічний фактор при формуванні регіональних та галузевих програм розвитку економіки в сучасних умовах, розвитку міжнародних відносин у сфері природокористування;
- користуватися інформаційно-комунікаційними ресурсами органів публічної влади.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК): здатність до абстрактного аналізу і синтезу; здатність розробляти та управляти проектами; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність удосконалювати і розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

спеціальні (фахові) компетентності (СК): здатність визначати показники сталого розвитку на загальнодержавному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях. Здатність вести дослідницьку діяльність, включаючи аналіз проблем, постановку цілей і завдань, вибір способу й методів дослідження, а також оцінку його якості.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення дисципліни базується на теоретичних знаннях та практичних навичках попередньо вивчених дисциплін за обраною спеціальністю: “Публічна політика та євроінтеграційні процеси”, “Публічне управління”, “Право в публічному управлінні”, “Організація діяльності органів публічної влади”, “Технології стратегування в публічному управлінні”, “Публічне адміністрування”.

Згідно з навчальним планом для слухачів заочної форми навчання на вивчення дисципліни “Державне управління природокористуванням” відводиться 120 год., у т.ч. на лекції – 8 год.; практичні заняття – 6 год.; самостійну роботу – 106 год.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Наукові основи управління природокористуванням

Тема лекційного заняття 1. Управління природокористуванням як особлива галузь знань

Зміст понять управління природокористуванням, економіка природокористування і охорони навколишнього середовища, їх синергію. Управлінські та екологічні відносини: їх суть, розвиток і шляхи вдосконалення. Взаємозв'язок соціально-економічних та екологічних аспектів в системі управління природокористуванням та охороні навколишнього середовища. Наукові основи раціонального використання природних ресурсів. Концепція про екологічну та економічну рівновагу. Зміст функцій управління природокористуванням. Розподіл функцій управління у сфері природокористування між окремими органами влади. Класифікація методів дослідження і показники раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища. Завдання управління та адміністрування природокористування в розвитку суспільства і раціональному використанні природних ресурсів.

Питання для самопідготовки за темою 1

1. У чому полягає зміст понять управління природокористуванням, економіка природокористування і охорони навколишнього середовища?
2. У чому полягає об'єктивна необхідність процесу управління природокористуванням?
3. Які ви знаєте етапи становлення системи управління у сфері природокористування?
4. Яка мета управління природокористуванням та які заходи її досягнення?
5. Розкрийте зміст наукових принципів раціонального природокористування.
6. У чому полягає сутність концепції про екологічну та економічну рівновагу і раціональні умови життя людини?
7. У чому полягає суть управлінських та економічних відносин у сфері природокористування, який між ними взаємозв'язок ?
8. У чому полягає зміст функцій управління природокористуванням?
9. Розкрийте методологічні засади управління у сфері природокористування.
10. Які завдання управління та адміністрування природокористування?

Тема лекційного заняття 2. Управління природокористуванням в умовах глобалізації

Теорії управління екологізації суспільного виробництва в різних соціально-економічних системах. Екологічні та управлінські школи і течії в індустріально розвинутих країнах. Концепція сталого розвитку та показники, що його характеризують. Суть та характерні риси НТР та НТП. Сучасні масштаби технологічного впливу на навколишнє середовище та актуальність раціонального природокористування. Глобальні проблеми людства в світлі технологічного розвитку. Вплив НТП на темпи і показники природокористування. Управління в системі екологізації і світова продовольча проблема. Поняття про урбоекологію, космоекологію, соціальну екологію в світлі управління екологізацією виробництва. Закономірність народонаселення, моделі глобального розвитку та проблеми управління. Екологічні проблеми сталого розвитку України та управлінсько-адміністративні заходи їх вирішення.

Питання для самопідготовки за темою 2

1. У чому полягає зміст понять «суспільне виробництво» та «управління екологізацією суспільного виробництва»?
2. Які існують основні теорії управління екологізацією суспільного виробництва?
3. У чому відмінність систем управління природокористування у різних соціально-економічних системах?
4. Розкрийте сутність та еволюцію формування концепції сталого розвитку.
5. Які показники характеризують сталий розвиток і які існують важелі адміністративно-управлінського впливу на їх регулювання?
6. Визначте суть та характерні риси НТР та НТП.
7. Назвіть приклади сучасних масштабів технологічного впливу на навколишнє середовище та використання природних ресурсів.
8. У чому полягає сутність управління у проблемі вирішення світової продовольчої проблеми?
9. Розкрийте сутність поняття про урбоекологію, космоекологію, соціальну екологію в світлі управління екологізацією виробництва.
10. Охарактеризуйте основні екологічні проблеми сталого розвитку України та управлінсько-адміністративні заходи їх вирішення.

Тема 3. Система публічного управління природокористуванням та її нормативно-правове регулювання

Сутність системи управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, як механізму організації та системи діяльності органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування у сфері публічних екологічних відносин. Сутність екологічного законодавства. Поняття і види об'єктів екологічного права. Поняття екологічних правовідносин. Диференційні об'єкти екологічного права.

Екологічні права громадян. Окремі положення Конституції України, Законів України («Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», «Про охорону атмосферного повітря», «Про рослинний світ», «Про державну службу», «Про електронні документи та електронний документообіг» тощо), Земельного Кодексу, Водного Кодексу, Лісового Кодексу, та інших нормативно-правових актів, що гарантують права громадян і регулюють природоохоронну діяльність в умовах розвитку інформаційного суспільства держави.

Питання для самопідготовки за темою 3

1. У чому полягає сутність поняття системи управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища?
2. У чому полягає особливість системи управління у сфері публічних екологічних відносин?
3. У чому полягає сутність та мета екологічного законодавства?
4. Які є види об'єктів екологічного права?
5. У чому полягає сутність поняття екологічних правовідносин?
6. У чому особливість диференційних об'єктів екологічного права?
7. Які положення Конституції України регулюють сферу природокористування?
8. Яка основна ціль Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»?
9. Які конституційні права у сфері екологічного законодавства гарантуються кожному громадянину України?
10. Які основні Закони та нормативно-правові акти регулюють систему управління природокористуванням?

Тема 4. Формування еколого-економічної політики держави

Сутність та концепція еколого-економічної політики держави. Інструменти формування еколого-економічної політики держави. Система органів державної та місцевої влади які формують зовнішню еколого-економічну політику держави. Екологічна складова економічної політики в Україні. Регіональна еколого-економічна політика та її особливості. Механізми формування та реалізації регіональної еколого-економічної політики. Політика управління регіональними еколого-економічними системами. Екологічні ініціативи місцевих громад у формуванні еколого-економічної політики держави. Міжнародний досвід формування та реалізації еколого-економічної політики.

Питання для самопідготовки за темою 4

1. У чому полягає сутність поняття «еколого-економічна політика держави»?
2. У чому полягає зміст концепції еколого-економічної політики держави?
3. Які інструменти формування еколого-економічної політики держави?

4. Якими органами державної та місцевої влади формується зовнішня (регіональна) еколого-економічна політика держави?

5. Яка роль екологічної складової у формування економічної політики держави?

6. У чому полягає сутність та особливості формування регіональної еколого-економічної політики?

7. Які механізми формування та реалізації регіональної еколого-економічної політики?

8. У чому полягає сутність та особливості політики управління регіональними еколого-економічними системами?

9. Яка роль екологічних ініціатив місцевих громад у формуванні еколого-економічної політики держави?

10. Які інструменти міжнародного досвіду формування еколого-економічної політики необхідно імплементувати у вітчизняну практику?

Змістовий модуль 2. Управління природно-ресурсним потенціалом

Тема 5. Еколого-економічна оцінка природних ресурсів

Поняття, класифікація та роль природних ресурсів у навколишньому природному середовищі. Суть та поняття економічної оцінки природних ресурсів. Основні підходи та методи здійснення економічної оцінки природних ресурсів. Принципи визначення плати за природні та її розподіл між бюджетами різних рівнів. Рівень використання та економічна оцінка земельних ресурсів. Еколого-економічні проблеми використання та оцінки водних ресурсів. Показники використання та забруднення лісів. Проблеми відтворення та економіко-правового регулювання стану атмосферного повітря. Державне регулювання природоресурсних відносин з урахуванням трансформаційних економічних змін. Оцінка використання природних ресурсів на основі проведення PEST-аналізу та SWOT-аналізу.

Питання для самопідготовки за темою 5

1. У чому полягає сутність та відмінності понять «природні ресурси» та «природні умови»?

2. Які критерії лежать в основі класифікації природних ресурсів і як класифікують?

3. У чому полягає сутність та необхідність економічної оцінки природних ресурсів?

4. Які основні підходи та методи застосовуються при економічній оцінці природних ресурсів?

5. Які основні принципи визначення плати за природні та як здійснюється її розподіл між бюджетами різних рівнів?

6. Як здійснюється економічна оцінка земельних ресурсів і за якими показниками визначається рівень їх використання?

7. За якою системою показників визначають рівень використання і

забруднення лісових та водних ресурсів?

8. У чому полягає сутність економіко-правового регулювання стану атмосферного повітря?

9. Як здійснюється державне регулювання природоресурсних відносин?

10. Яку роль відіграють PEST-аналіз та SWOT-аналіз в природокористуванні?

Тема 6. Управління в системі стандартизації та екологічної сертифікації

Поняття стандартизації та екологічної сертифікації. Суть та функції управління в системі стандартизації та екологічної сертифікації. Комплекс екологічного моніторингу, його принципи та підсистеми. Екологічна експертиза в Україні. Основні види екологічної експертизи та їх характеристика. Система екологічної стандартизації в Україні та її види. Поняття екологічного нормування та діюча система екологічних нормативів. Поняття екологічної сертифікації та уповноважені органи, які її здійснюють. Екологічне ліцензування та об'єкти, що йому підлягають. Зміст екологічного маркетингу та його завдання. Поняття екологічного аудиту. Основні принципи та об'єкти проведення екологічного аудиту. Міжнародний досвід організації системи стандартизації та екологічної сертифікації.

Питання для самопідготовки за темою 6

1. Розкрийте поняття стандартизації та екологічної сертифікації.
2. Як розподіляються функції управління в галузі природокористування між окремими органами влади?
3. З якою метою створюється система державного моніторингу навколишнього природного середовища та які підсистеми вона включає?
4. Визначте та охарактеризуйте принципи здійснення екологічного моніторингу.
5. У чому полягає сутність поняття «екологічна експертиза», які її види та основні завдання?
6. З якою метою здійснюється стандартизація та нормування якості довкілля, якими нормативними документами регламентується?
7. Яка система екологічної стандартизації існує в Україні, у чому полягають недоліки та перспективи її вдосконалення?
8. Обґрунтуйте сутність, складові екологічного нормування та необхідність його впровадження.
9. Розкрийте сутність та зміст системи екологічної сертифікації та ліцензування, визначте особливості її здійснення в Україні.
10. У чому полягає зміст екологічного маркетингу та аудиту?

Тема 7. Економічний механізм та стратегія регулювання раціонального природокористування

Сутність економічного механізму природокористування та його типи. Основні принципи розробки концепції економічного механізму раціонального природокористування. Елементи економічного механізму природокористування. Сутність та необхідність екологічного оподаткування. Ефективність застосування та регулювання природоохоронних податків в зарубіжних країнах. Система фінансування природокористування. Категорії державних екологічних витрат. Джерела фінансування та розподілу платежів за використання природних ресурсів. Сутність екологічного страхування, суб'єкти його здійснення. Суть та результати природоохоронних заходів. Економічна ефективність здійснення природоохоронних заходів. Державне регулювання природоохоронної діяльності в Україні. Інституціональне забезпечення формування економічного механізму регулювання раціонального природокористування. Обґрунтування управлінської стратегії раціонального природокористування.

Питання для самопідготовки за темою 7

1. У чому полягає суть економічного механізму природокористування, які етапи його розробки та реалізації?
2. Які принципи покладено в основу створення ефективного економічного механізму природокористування?
3. Визначте та охарактеризуйте основні елементи економічного механізму природокористування.
4. Який ваш власний варіант трансформації вітчизняного економічного механізму природокористування?
5. У чому полягає сутність поняття «екологічний податок», яка доцільність екологічного оподаткування?
6. У чому сутність системи фінансування природокористування та які особливості міжбюджетних відносин в Україні?
7. У чому полягає зміст поняття «екологічне страхування», які його суб'єкти та пріоритети розвитку в Україні?
8. У чому полягає сутність поняття «природоохоронні заходи» і яка мета їх здійснення?
9. Що передбачає економічне обґрунтування природоохоронних заходів?
10. У чому полягає сутність та необхідність державного регулювання природоохоронної діяльності?

Тема 8. Міжнародний досвід і співробітництво в галузі управління раціональним природокористуванням

Історичні етапи розвитку міжнародного співробітництва в галузі природокористування. Міжнародні організації та їх основні групи. Розвиток міжнародних відносин в природоохоронній сфері. Особливості здійснення природоохоронної політики в зарубіжних країнах. Міжнародне співробітництво

через реалізацію програм, угоди, організацій. Концепція сталого розвитку. Межова конвенція ООН про зміну клімату. Проблеми ратифікації Кіотського протоколу. Механізм чистого розвитку, його інструменти та шляхи реалізації. Об'єкти міжнародного захисту природних ресурсів. Міжнародна система індексів екологоорієнтованого розвитку держав. Зарубіжний досвід регулювання сфери природокористування та його значення для України.

Питання для самопідготовки за темою 8

1. Які основні віхи становлення системи міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища?
2. Визначте та охарактеризуйте форми міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля.
3. Яка з перерахованих основних форм міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля є найбільш дієвою з огляду на отримання економічних вигод від запобігання екологічним катаклізмам?
4. У чому полягає зміст природно-ресурсних обмежень соціально-економічного розвитку світової цивілізації, поясніть причини їх виникнення?
5. У чому полягає різниця регулювання процесів природокористування в розвинутих країнах, країнах з перехідною економікою та країнах «третього світу»?
6. Яка існує загальноприйнята міжнародна система індексів екологоорієнтованого розвитку держав?
7. Які основні положення Концепції сталого розвитку, Межової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу?
8. Які потенційні переваги України щодо перспектив екологізації господарської діяльності?
9. За яких умов Україна зможе активніше брати участь у реалізації міжнародних інвестиційних проектів природоохоронного спрямування?
10. Які спеціалізовані організації працюють під егідою ООН в галузі охорони довкілля?

**Структура навчальної дисципліни
“Державне управління природокористуванням”**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		л	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Наукові основи управління природокористуванням					
Тема 1. Управління природокористуванням як особлива галузь знань	15	1			14
Тема 2. Управління природокористуванням в умовах глобалізації	15	1			14
Тема 3. Система публічного управління природокористуванням та її нормативно-правове регулювання	15	1	2		14
Тема 4. Формування еколого-економічної політики держави	15	1			12
Разом за змістовим модулем 1	60	4	2		54
Змістовий модуль 2. Управління природно-ресурсним потенціалом					
Тема 5. Еколого-економічна оцінка природних ресурсів	15	1	2		12
Тема 6. Управління в системі стандартизації та екологічної сертифікації	15	1			14
Тема 7. Економічний механізм та стратегія регулювання раціонального природокористування	15	1	2		14
Тема 8. Міжнародний досвід і співробітництво в галузі управління раціональним природокористуванням	15	1			12
Разом за змістовим модулем 2	60	4	4		52
Усього годин	120	8	6		106

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Система публічного управління природокористуванням та її нормативно-правове регулювання	2
2	Еколого-економічна оцінка природних ресурсів	2
3	Економічний механізм регулювання раціонального природокористування та обґрунтування управлінської стратегії його реалізації	2
Усього		6

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань слухачами

Контрольні питання, які виносяться на екзамен

1. Зміст понять «управління природокористуванням», «економіка природокористування і охорони навколишнього середовища».
2. Управлінські та екологічні відносини: їх суть, розвиток і шляхи вдосконалення.
3. Взаємозв'язок соціально-економічних та екологічних аспектів в системі управління природокористуванням.
4. Концепція про екологічну та економічну рівновагу і раціональні умови життя людини.
5. Зміст та види функцій управління природокористуванням.
6. Розподіл функцій управління у сфері природокористування між окремими органами влади.
7. Класифікація методів дослідження і показники раціонального природокористування.
8. Завдання управління та адміністрування природокористування в розвитку суспільства і раціональному використанні природних ресурсів.
9. Теорії управління екологізації суспільного виробництва в різних соціально-економічних системах.
10. Екологічні та управлінські школи і течії в індустріально розвинутих країнах.
11. Концепція сталого розвитку та показники, що його характеризують.
12. Суть та характерні риси НТР та НТП. Сучасні масштаби технологічного впливу на навколишнє середовище.
13. Глобальні проблеми людства в світлі технологічного розвитку.
14. Роль управління в системі екологізації суспільного виробництва.

15. Поняття про урбоекологію, космоекологію, соціальну екологію в світлі управління екологізацією виробництва.

16. Закономірність народонаселення, моделі глобального розвитку та проблеми управління.

17. Екологічні проблеми сталого розвитку України та управлінсько-адміністративні заходи їх вирішення.

18. Сутність системи управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, її складові.

19. Система діяльності органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування у сфері публічних екологічних відносин.

20. Сутність екологічного законодавства.

21. Поняття і види об'єктів екологічного права.

22. Поняття екологічних правовідносин, їх види.

23. Диференційні об'єкти екологічного права, їх особливості.

24. Правове забезпечення екологічних прав громадян.

25. Окремі положення Конституції України, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», що гарантують раціональне природокористування.

26. Основні нормативно-правові акти, що гарантують права громадян і регулюють природоохоронну діяльність.

27. Сутність та інструменти формування еколого-економічної політики держави.

28. Система органів державної та місцевої влади які формують зовнішню еколого-економічну політику держави.

29. Механізми формування та реалізації політики управління регіональними еколого-економічними системами.

30. Міжнародний досвід формування та реалізації еколого-економічної політики.

31. Суть та поняття економічної оцінки природних ресурсів, основні підходи та методи її здійснення.

32. Принципи визначення плати за природні та її розподіл між бюджетами різних рівнів.

33. Економічна оцінка земельних ресурсів та показники, що характеризують рівень їх використання.

34. Еколого-економічні проблеми використання та оцінки водних ресурсів.

35. Еколого-економічні проблеми використання лісових ресурсів та показники використання та забруднення лісів.

36. Проблеми відтворення та економіко-правового регулювання стану атмосферного повітря.

37. Державне регулювання природоресурсних відносин з урахуванням трансформаційних економічних змін.

38. Суть та функції управління в системі стандартизації та екологічної сертифікації.

39. Комплекс екологічного моніторингу, його принципи та підсистеми.

40. Поняття «екологічна експертиза» Основні види екологічної експертизи та їх характеристика.
41. Система екологічної стандартизації в Україні та її види.
42. Поняття екологічного нормування та діюча система екологічних нормативів.
43. Поняття екологічної сертифікації та уповноважені органи, які її здійснюють.
44. Екологічне ліцензування та об'єкти, що йому підлягають.
45. Зміст екологічного маркетингу та його завдання.
46. Поняття екологічного аудиту. Основні принципи та об'єкти проведення екологічного аудиту.
47. Міжнародний досвід організації системи стандартизації та екологічної сертифікації.
48. Сутність економічного механізму природокористування та його типи.
49. Основні принципи розробки концепції економічного механізму раціонального природокористування та його елементи
50. Сутність та необхідність екологічного оподаткування.
51. Ефективність застосування та регулювання природоохоронних податків в зарубіжних країнах.
52. Система фінансування природокористування. Категорії державних екологічних витрат.
53. Сутність екологічного страхування, суб'єкти його здійснення.
54. Суть природоохоронних заходів, мета їх здійснення та методика визначення ефективності.
55. Державне регулювання природоохоронної діяльності в Україні.
56. Інституціональне забезпечення формування економічного механізму регулювання раціонального природокористування.
57. Міжнародні організації та їх основні групи.
58. Особливості здійснення природоохоронної політики в зарубіжних країнах.
59. Міжнародне співробітництво через реалізацію програм, угод, організацій.
60. Міжнародна система індексів екологоорієнтованого розвитку держав.

Зразок завдання для визначення рівня засвоєння знань слухачами

Теоретична частина

1. Розподіл функцій управління у сфері природокористування між окремими органами влади.
2. Державне регулювання природоохоронної діяльності в Україні.

Тестова частина

1. Система державного управління природокористуванням включає:
 - а) функції управління;
 - б) об'єкт управління;
 - в) суб'єкт управління;
 - г) всі відповіді вірні.

2. Зовнішня (регіональна) еколого-економічна політика формується:
 - а) органами державної влади;
 - б) органами місцевої влади;
 - в) органами державної та місцевої влади;
 - г) територіального самоврядування.

3. Спеціальні (специфічні) функції управління в сфері природокористування не включають:
 - а) дозволи на використання природних ресурсів;
 - б) розробка законодавчої бази;
 - в) екологічна експертиза;
 - г) екологічний контроль.

Питання 4. Розподіліть платежі за користування природними ресурсами між державним та обласними (місцевими) бюджетами, %	
А. Плата за землю	1. 40/60
В. Плата за користування надрами	2. 80/20
С. Плата за водні ресурси	3. 30/70
Д. Плата за лісові ресурси	4. 100
Е. Плата за рибні ресурси	

5. До загальнонаукових методів дослідження управління в сфері природокористування відносять?
 - а) аналіз і синтез;
 - б) опитування;
 - в) PEST-аналіз та SWOT-аналіз;
 - г) математичне моделювання.

6. Основним законодавчим документом, що регулює питання використання природних ресурсів є:

- а) Конституція України ;
- б) Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- в) Закон України «Про екологічну експертизу»;
- г) Кодекси (Земельний, Водний, Лісовий).

7. В основу формування економічного механізму регулювання природокористування покладено концепції :

- а) податкового механізму регулювання;
- б) компенсаційних платежів та платності ресурсів;
- в) рентних та компенсаційних платежів;
- г) рентних та заключних витрат.

8. Основна функція економічної вигоди в природокористуванні – це:

- а) обмежувальна;
- б) економічної корекції;
- в) регулююча;
- г) мотиваційна.

9. Документально оформлений систематичний процес перевірки, який включає збирання і об'єктивне оцінювання інформації щодо стану навколишнього природного середовища внаслідок будь-якої діяльності – це:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь)

10. Чи правильне твердження: систему екологічного оподаткування в Україні практично виконує система зборів за користування природними ресурсами та забруднення н.п.с.:

(у бланку відповідей зазначте Так чи Ні)

6. Методи навчання

Під час викладання курсу передбачено використання методики проблемного навчання, технології дистанційного навчання та модульно-рейтингова системи навчання.

На лекціях зосереджується увага слухачів на вивченні окремих теоретичних положень та проблемних питань державного управління сферою природокористування, розглядаються можливі варіанти їх подолання з наведенням конкретних прикладів з вітчизняної та зарубіжної практики. Надаються практичні рекомендації щодо організації управлінського процесу регулювання сфери природокористування в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та громадських об'єднаннях. Лекційний матеріал подається у формі тестових слайдів, схем, таблиць, графіків, онлайн-курсів.

Формування вмінь слухачів за визначеними темами практичних занять відбувається у формі: колективної роботи над ситуаційним завданням; презентації результатів індивідуальної та колективної роботи з розроблення стратегії раціонального природокористування та її захисту; дискусії, круглого столу; виконання тестових завдань під час проміжної атестації.

Самостійна полягає у самостійному опрацюванні слухачами визначених тем у програмі, нормативно-правової бази, навчально-методичної, наукової літератури та інших джерел інформації дисципліни та передбачає надання відповідей на запитання для самоконтролю. Під час самостійної роботи слухач працює над розробленням стратегії управління раціональним природокористуванням, здійснює підготовку публічного виступу та презентаційних матеріалів.

7. Форми контролю

Видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації. Поточний контроль у формі опитування та виконання завдань здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи. Проміжна атестація (поточний модульний контроль) проводиться у формі тестування або написання контрольної роботи після вивчення програмного матеріалу кожного змістового модуля. Семестрова атестація проводиться у формі семестрового екзамену у письмовій (електронній) формі за екзаменаційними білетами.

8. Розподіл балів, які отримують слухачі

Оцінювання слухачів відбувається згідно Положення про екзамени та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України, затвердженого Вченою радою НУБіП України 27.12.2019 року, протокол №5. Після проведення проміжних атестацій із змістових модулів і визначення їх рейтингових оцінок визначається рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної роботи **R_{нр}** (не більше 70 балів) за формулою:

$$R_{\text{НР}} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{\text{ЗМ}} \cdot K^{(1)}_{\text{ЗМ}} + \dots + R^{(n)}_{\text{ЗМ}} \cdot K^{(n)}_{\text{ЗМ}})}{K_{\text{дис}}}, (1)$$

де $R^{(1)}_{\text{ЗМ}}, \dots, R^{(n)}_{\text{ЗМ}}$ – рейтингові оцінки із змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K^{(1)}_{\text{ЗМ}}, \dots, K^{(n)}_{\text{ЗМ}}$ – кількість кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС) (або годин), передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{\text{дис}} = K^{(1)}_{\text{ЗМ}} + \dots + K^{(n)}_{\text{ЗМ}}$ – кількість кредитів ЄКТС (або годин), передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі.

Максимальний рейтинг слухача з навчальної роботи за двома змістовими модулями з дисципліни може складати:

$$R_{\text{НР}} = \frac{0,7 \cdot (100 \cdot 2 + 100 \cdot 2)}{4} = 70 \text{ балів} (2)$$

Для визначення рейтингу слухача із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

Рейтинг здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни у балах переводиться у національні оцінки згідно з таблиці 1.

Таблиця 1

Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Оцінка “Відмінно” виставляється здобувачу вищої освіти, який систематично працював протягом семестру, показав під час екзамену різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вмів успішно виконувати завдання, які передбачені програмою, засвоїв зміст основної та додаткової літератури, усвідомив взаємозв’язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка “Добре” виставляється здобувачу вищої освіти, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав достатній рівень знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення та поповнення у ході подальшого навчання та професійної діяльності.

Оцінка “Задовільно” виставляється здобувачу вищої освіти, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для подолання допущених похибок під керівництвом науково-педагогічного працівника.

Оцінка “Незадовільно” виставляється здобувачу вищої освіти, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

Таблиця 2

Розподіл балів при рейтинговій системі оцінювання

	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				
	T1	T2	T3	T4	ПМК	T5	T6	T7	T8	ПМК
Практичні заняття:										
– колективна робота над ситуаційним завданням;			20	20						
– еколого-економічна оцінка природних ресурсів;						10				
– презентація управлінської стратегії раціонального природокористування									10	
Самостійна робота:										
– самостійне опрацювання тем;	5	5	5	5		5	5	5	5	
– розроблення управлінської стратегії раціонального природокористування;						10				
– підготовка публічного виступу та презентаційних матеріалів.									10	
Кількість балів за видами робіт і ПМК	5	5	25	25	40	25	5	5	25	40
Кількість балів за змістовий модуль	100					100				
R_{НР} (навчальна робота)						70				
R_{АТ} (семестровий екзамен)						30				
R_{ДИС} (загальний рейтинг)						100				

9. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс включає робочу програму, курс лекцій, презентаційні матеріали, завдання для виконання практичних робіт, питання для самопідготовки, комплект тестових завдань для проведення поточного модульного контролю, комплект екзаменаційних білетів, електронний курс.

10. Рекомендована література

Основна:

1. Економіка природокористування: Підручник / Хвесик М.А., Рогач С.М., Кулаєць М.М., Ільків Л.А., Авраменко Т.П.; За ред. М.А.Хвесика. –К.: «Аграр Медія Груп», 2012. – 324с.
2. Економіка природокористування: Підручник / Фурдичко О.І., Мармуль Л.О., Малєєв В.О. – К.: Аграрна освіта, 2009. – 256 с.
3. Балацкий О.Ф., Вакулук В.М., Власенко В.М. Екологія і економіка. К., 2009. – 283 с.
4. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Бугай О.В. Екологія і охорона навколишнього середовища. – Суми: Університетська книга, 2010. – 315с.
5. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка. – К. : КНЕУ, 2001. – 538с.
6. Миронова Т.Л. Управління розвитком регіону : Навчальний посібник / Т.Л.Миронова, О. П. Добровольська, А. Ф. Процай, С. Ю. Колодій. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 328 с
7. Грановська Л.М. Раціональне природокористування в зоні еколого-економічного ризику / Л.М.Грановська. – Херсон: ХДАУ, 2007. –372 с
8. Врублевська О. В. Економічні інструменти екополітики в Україні: Довідник. - Львів, 2008.- 174с.
9. Гринів Л. С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії: Монографія, Львів, 2011. – 384с.
10. Данилишин В. М., Дорогунцов С. І., Міщенко В. С. Природно-ресурсний потенціал України, К., 1999. – 480с.
11. Дьомін В. О. Вступ до екологічної політики. — К.: Тандем, 2000.- 178с.
12. Кащенко О. Л. Фінанси природокористування, Суми: Університетська книга, 2009.- 234с.
13. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади: Монографія / Передмова і заг. наук. ред. проф. М.Д. Лесечка. — Львів: Ліга-Прес, 2003. – 386с.
14. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник. — Суми: Університетська книга, 2002. – 243с.
15. Герасимчук З.В., Вахович І.М., Голян В.А., Олексюк А.О. Трансформація інституціонального механізму природокористування в умовах глобалізації: екологічні імперативи та системні суперечності: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2006. -228с.

16. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Кулаковський Ю.П. Економіко-правове регулювання природокористування: Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 524с.
- 17.4. Бець М.Т., Беспалова О.В. Екологічне оподаткування в Україні та його перспективи. // Науковий вісник, 2014, вип. 14.7
- 18.5. Білявський Г.О. Роль і перспективи розвитку екологічного менеджменту в АПК України // Натураліст. – 2008. – № 2. – С. 12 – 15.
19. Василенко О.Г. Податкові платежі в системі природокористування // Економіка АПК. – 2004. – №12. – С. 86 – 90.
- 20.10. Васильєв А.И. Реинжиниринг управления природопользованием. – Харьков: Основа, 2004. – 240с.
- 21.11. Веклич О.О. Екологічне оподаткування в Україні: реалії та напрями вдосконалення з урахуванням світового досвіду: Наук. видання. – К.: Інститут економіки НАН України, 2001. – 47 с.
- 22.12 Веклич О.О. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання// Економіка України. – 2003. – №10 – С. 62 – 70.
23. Водні ресурси на рубежі ХХІ ст.: проблеми раціонального використання, охорони та відтворення / За редакцією академіка УЕАН, д.е.н., професора М.А.Хвесика. – К.: РВПС України, 2005. – 564с.
- 24.14. Генсирук С.А., Нижник М.С., Мищенко В.С. Эколого-экономические аспекты природопользования. – К.: Наукова думка, 2002. – 175 с.
25. Голян В.А. Інституціонально-економічні механізми регулювання природокористування // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – №2. – С. 24 – 29.
26. Жарко Р.П. Обґрунтування функцій податків на сучасному етапі розвитку продуктивних сил// Фінанси України. – 2004, № 6. – С. 96 – 100.
27. Качинський А.Б. Нові екологічні виклики безпеці людини, суспільства і навколишнього середовища України // Підтекст. – 1998. – №22(92). – С.28 – 36.
- 28.27. Кашенко О.Л. Екологічна сутність економічних категорій. – Суми: Довкілля, 2007. – 131 с.
- 29.28. Кашенко О.Л. Фінанси природокористування. – Суми: Університетська книга, 1999. – 412 с.
- 30.29. Колотило Д. М. Екологія і економіка. – К.: КНЕУ, 2005. – 576 с.
- 31.30. Кожушко Л.Ф., Скрипчук П.М. Екологічний менеджмент. – Рівне: Вид-во РДГУ. – 2001. – 418с.
32. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації). – НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2007. – 336с
33. Синякевич І. М. Інструменти екополітики: теорія і практика. — Л.: ЗУКЦ, 2003.- 178с.
34. Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна / За ред. М.

Дробнохода. — К., 2002. — 254с.

35. Хилько М.І. Екологічна політика / Монографія. — К.: Абрис, 1999.
36. Бригадир І.В., Варламов С.Л. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища". — Х.: Фактор, 2006. — 579с.
37. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
38. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища” №1264-ХІІ від 25 червня 1991 року зі змінами і доповненнями. //Відомості Верховної Ради. — 1991. — № 41. — С. 546.
39. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р, № 1862 — ІV. — Урядовий кур'єр. — 2004, № 150 — 331 с.

Допоміжна:

40. Вишиванюк М.В. Формування екологічних механізмів стратегічного державного управління розвитком регіонів/ М.В.Вишиванюк// Державне управління: удосконалення та розвиток.- Дніпро: Вид-во ТОВ «ДКС центр», 2010 — С. 23-26.
- 41.35.Максимів Л.І. Механізм формування системи екологічного аудиту в Україні // Регіональна економіка. — 2004. — № 2. — С. 174 — 181
- 42.39.Огляд результативності природоохоронної діяльності. Україна // ООН, - Нью Йорк, Женева, 2009. — 231 с.
- 43.40.Олійник О.І. Види екологічних податків// Наук. вісник УкрДЛТУ: Зб. наук.-техн. праць. — Львів: УкрДЛТУ. — 2001, вип. 11.3. — С. 26 — 28.
- 44.41.Оптимізація природокористування в 5-ти т.: Навч. посіб. Т 1. Природні ресурси: еколого-економічна оцінка/ Дорогунцов С.І., Муховиков А.М., Хвесик М.А. — К.: Кондор, 2004. — 291с.
- 45.Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій/ Під загальною редакцією чл.-кор. НАН України Б.М.Данилишин. —К.: ЗАТ «Нічлава». — 2006. — 704с.
- 46.50.Природноресурсове право України: Навч. посіб. / За ред. І.І.Каракаша. — К.: Істина, 2005. — 376с.
- 47.51.Рогач С.М. Інституціональне забезпечення реформування відносин власності на природні ресурси аграрної сфери України. Продуктивні сили і регіональна економіка: зб. наук. пр.: у 2-х ч./ РВПС України НАН України. — К.: РВПС України НАН України, 2010. — Ч.1. — 288 с. (с. 158- 164).
- 48.Рогач С.М. Перспективи та суперечності інституціональних перетворень сфери аграрного природокористування. Наук. метод. журнал Вісник Сумського національного аграрного університету/ Серія: фінанси і кредит. № 1 (30). - Суми, 2011. — 408с. (с. 262-267)
- 49.Саксонова О. Державне регулювання в сфері охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів // Регіональна економіка. — 2002. — №1 — С.267 — 271.
- 50.Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування. — Львів.: Новий світ — 2004. — 248с.

51. Хвесик М.А. Стратегічні імперативи раціонального природокористування в контексті соціально-економічного піднесення України: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2008.- 496с.
52. Хвесик М.А., Збагерська Н.В. Економічна оцінка природних ресурсів: основні методологічні підходи.–Рівне: Вид-во РДТУ,2000.- 194 с.
53. Хворост О.О. Методологічні основи визначення розміру економічних збитків від забруднення земель сільськогосподарського призначення// Вісник Сумського національного аграрного університету . Серія «Економіка та менеджмент». Науково-методичний журнал. Вип. 8(15). -2004. – С.60-64
54. Царенко О.М., Злобін Ю.А. Навколишнє середовище та економіка природокористування: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 1999. – 176с.
55. Svitlana Rogach. Ukrainian ecological legislation: current stat and directions of adaptation to standards of EU countries. Published by: Conference proceeding: Kyiv: “СР Komprint” Ltd, 2011. – 424p. (p. 126-138)

13. Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної ради України <https://rada.gov.ua/>
2. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Національного агентства з питань державної служби <https://nads.gov.ua/>
4. Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/brc>.
5. Available at [Electronic resource]. – Access mode: www.sourceoecd.org/taxation/9789264087620.
6. Бібліотечний фонд [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ecsocman.edu.ru>. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування і природоохоронної діяльності // Укладачі В.Шевчук, М.Пилипчук та ін. – К.: «Геопринт», 2000. – 412с.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/492-2012-%D0%BF>.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru/dict/economic/article/ses.2321.htm>.
11. Навчальний портал НУБіП України <https://elearn.nubip.edu.ua/>